

BAGGEREN EN TURFSTEKEN

Onder **baggeren** verstaat men de bodem van een kanaal of dok te zuiveren van slib of slijk en andere voorwerpen die de scheepvaart zouden kunnen hinderen. Het kanaal moet dan ook regelmatig uitgebaggerd worden. Daarvoor gebruikt men een **baggermolen**. Het bovengehaald slib wordt weggevoerd of gebruikt om lage gronden op te hogen.

Het baggeren waar ik het nu over wil hebben gebeurt op ongeveer dezelfde manier, maar heeft niet hetzelfde doel, niet met een baggermolen maar met handenarbeid, niet in een kanaal maar in **kwachten** en **kreken** op lage moerassige grond (veen of turfgrond). Het slib wordt ook niet weggevoerd, eenmaal bewerkt en gedroogd bekomt men een bruine teerling of dobbelsteen van ongeveer 15 cm afmetingen, men noemde dat ding "**baggerd**" naar het werkwoord baggeren en werd gebruikt om het snel opbranden van hout in het openhaardvuur wat te temperen en alzo de voorraad hout wat te sparen.

Hoe bekomt men nu "baggerd" ?

Vooreerst, zoals gezegd, moest het **veen** of moerasgrond zijn. Daarvoor leende het Rielenbroek zich uitstekend. Wie daar een stuk grond bezat met een ven, een waterplas of **kuil** genoemd, die kon mits het nodige alaam beginnen. Het meest nodige was een waterdichte schuit of sloep om het **moer** te transporteren. Om te beginnen, op het hogere gedeelte langs de straatkant maakte men een **plein of platform** vrij, daarlangs werd een strook van 2 à 3 m breed tot op een diepte van 50 à 60 cm ontdaan van waterplanten, riet en struikgewas. Alzo ontstond een kanaal of zijarm waar men met de schuit kon doorvaren tot bij het platform. Het geheel vormde dan een **kade of losplaats**. Met behulp van lange staken of stokken bracht men de schuit naar een plaats in de kuil waar men 't minste last had van riet en waterplanten, meestal was het water daar het diepst en was daar het meeste slib bijeen gedreven. Dan begon het **moertrekken**.

Moer noemde men het slib dat werd gevormd op de bodem van de kuil door verrotting van bladeren, vezels en wortels, gemengd met moerasgrond. Dat moertrekken gebeurde met een **trekzak**. Een trekzak kan men best vergelijken met een schepnet of schepszak van een visser. Een gesmede ijzeren band of ring, een beetje ovaalvormig, aan de ene zijde een snijkant, aan de andere zijde een net aangeknoopt in zakvorm, dat was de trekzak. Men maakte daar een lange steel of staak aan, en ging met die ring tot op de bodem van de kuil, en haalde die met een trekkende beweging naar zich tot en vulde alzo de zak met moer. Vandaar de naam trekzak. Eenmaal boven water liep het water weg door de mazen van het net, de rest werd omgekiept in de schuit, dat herhaalde men tot de schuit afgeladen was, d.w.z. niet te veel anders zou men kunnen zinken. Dan naar de kade, daar werd gelost op het platform. Dat lossen gebeurde met een **baggerschep**, een houten schep of schoep gemaakt uit een dikke uitgeholde plank. Moest men immers een ijzeren schoep gebruiken, zou men de bodem van de schuit beschadigen. Zo een houten schoep werd ook wel **graanschop** genoemd omdat men ze ook in de schuur en op zolder gebruikte om graan op te scheppen of in zakken te doen.

We gaan nu verder met baggeren. Meerdere malen werd er op- en afgevaren tot het plein bijna vol was. Dat vieze spul vormde daar een zwarte brij van om en bij de 15 cm dikte. Dan volgde het **rieken**. Met riek en mesthaak werden de grofste vezels en wortels eruitgehaald en werden de brokken moer klein gemaakt of gemixt en bekwam men een grote schotel zwarte rijstpap. Daar men soms tot bijna aan de knieën in de modder stond werkte men **barrevoets**, dus met blote voeten, en met opgerolde broekspijpen en moest dat werk wel in de zomer gebeuren.

Wanneer de pap wat opgesteven was nam men een lange stok, aangescherpt als een speer en trok men kruisgewijze sporen door de brij en vormde alzo vierkantjes van ongeveer 15 cm. Het leek dan wel op een kasseiweg met van die kinderkopjes. Nog een dag later werd de onderkant losge-

maakt met een **baggerschupke**, op maat gemaakt, weer 15 cm, maar ditmaal wel in ijzer. Zo'n schupke gebruikte men ook om bomen te ontschorsen en dan werd het een **blekschupken**. Alzo bekwam men teerlingen van reeds genoemde grootte. Die werden dan opgestapeld of gebouwd (**schranken** heette dat) om te drogen. Het leken wel torens met allemaal schietgaten. Bij het drogen veranderde de baggerd van kleur: van zwartgrijs naar bruin. Eenmaal droog genoeg werd de baggerd naar huis gehaald en opgeslagen in een **baggerd-** of **turfkot**, om in de winter op te stoken.

Het turfsteken.

In tegenstelling tot de baggerd die onder het water werd uitgehaald, werd de turf uit de bovenlaag gehaald, op het gedeelte van het moeras dat in de zomer droog kwam te staan. Het afsterven van gras en onkruid elk jaar, vormde een zachte laag, **vilt** genoemd. Men stak door die laag vilt vertikaal naar beneden en bekwam alzo een brok turfgrond met een laagje vilt bovenop. Dat was dan turf, ik noemde dat baggerd met haar op. Turf werd dan ook geschrant en eenmaal droog genoeg voor hetzelfde doel gebruikt als baggerd. Voor het turfsteken gebruikte men een speciale schup, het baggerschupke was vlak, een **turfschup** daarentegen was met opstaande zijanten, meer de vorm van een U en had dan ook drie snijkanten. Men noemde dat ook wel een **schaddeschup**, omdat men ze ook gebruikte om schadden, russen of zoden te steken, welke men op de kruin of nok van een strooien dak legde (bij ons was dat op de biehal). Zoals reeds gezegd werd baggerd en turf voor hetzelfde doel gebruikt, nl. brandhout besparen, ook om langer warmte te behouden. Baggerd en turf brandden niet zo snel, maar gloeiden of **virrigden** nog lang na.

Bij winteravond vulde men een grote ketel met rapen, bieten, kaf, stukjes aren waarin soms nog een paar korrels graan (**krenselen** noemde men dat), en nog wat onkruidzaad van onder de **wenmolen**. Dat werd dan een soort hutsepot die werd gekookt en 's anderendaags als eerste maaltijd voor de

koeien (vandaar de naam **koeiketel**) diende. Wanneer men dan onder zo'n ketel een groot vuur aanlegde met dik hout, goed aangevuld met baggerd of turf, smeulde of virrigde dat zolang na, dat 's morgens de inhoud van de ketel nog warm was. Als het fel winterde, staken wij tussen die rommel in de ketel een dik stuk elzen knuppel (± 30 cm). Wanneer dat spul kookte, wat soms wel een paar uur duurde, namen we die knuppel met de tang eruit, en met een oude lap errond namen wij die mee naar bed om onze voeten te warmen. Oudere mensen zoals mijn grootvader gebruikten daarvoor een oude geneverkruik (een **stoopken**) gevuld met heet water.

Zo'n vuur bracht wel veel as mee, regelmatig buitengedragen op een ashoop, werd in het voorjaar gebruikt bij het beten en bonen zetten. Men legde dan een laagje as, die intussen al roodbruin geworden was, op het zaad om het uitdrogen te beletten, tevens om het een beetje vochtig te houden om het kiemen te bevorderen, misschien ook om wat te mesten. In die tijd werd wel eens gezegd : degene welke met Sint-Silvester (dat is de laatste dag van het jaar) het laatst uit bed komt, die moet het hele jaar de as buitendragen. Daar werd echter niet bijgezegd of dit gold voor het jaar dat ten einde liep of voor het volgende jaar.

Intussen is mijn epistel weer veel te lang geworden en zal dan maar eindigen. Wellicht heb ik al vouten genoeg geschreven en krijg ik toch geen tien voor taal !

F.V.E

Wij wensen
al onze lerers
nog een erg
prettige
vakantie!

